

EKONOMİK ZORLUK ANALİZİ (EZA) BÜLTENİ Ocak 2025

Ayşe Sevede Gevrek, Misafir Araştırmacı

SPM, kendi tanımladığı ve TÜİK verilerini kullanarak hesaplamaya başladığı “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) değerlerini 2022 Şubat’ından beri aylık olarak yayınladığı Ekonomik Zorluk Analizi (EZA) Bültenleri yoluyla kamuoyuyla paylaşıyor. 2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK’in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav’ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunmaya başlıyoruz.*

TÜİK VERİLERİ İLE HESAPLANAN GENİŞLETİLMİŞ SEFALET ENDEKSİNİN SEYRİ

Literatürde “Sefalet Endeksi” (Misery Index) olarak bilinen ve (genel) işsizlik oranı ile enflasyon oranının toplamından oluşan popüler endeks işgücü piyasasında ekonomik sıkıntıya yol açan asıl sorunun işsizlik olduğu kabulüne dayanıyor. Oysa Türkiye’de yüksek enflasyonun mağdurları arasında aktif olarak iş aradığı halde iş bulamayan işsizlerin dışında, çalışmak istediği ve çalışmaya hazır olduğu halde iş bulma umidini kaybettiği için aktif olarak iş aramayı bırakan ve dolayısıyla işsiz statüsünde sayılmayanlar da var. Bu ve benzeri gruplar da en az resmi işsizler kadar büyük sıkıntı çekiyor.

Nitekim SPM’nin düzenli olarak izlediği “eğreti olmayan istihdam oranı” göstergesinin düşük değerlerde seyrenden de anlaşılacağı gibi, Türkiye’de çok yaygın olan eğreti işlerde istihdam edilenler de kendilerine sıkıntısız bir yaşam sağlayacak kazanç kaynaklarından yoksunlar. Hatta ücretlerin son dönemde sık sık yoksulluk hatta açlık sınırının altına düşen asgari ücret seviyesi etrafında kümelenmesi dolayısıyla, eğreti olmayan işlerde çalışan milyonlarca insanın bile çok ciddi geçim sıkıntısı çektiği aşikâr.

Kısacası Türkiye’de “sefalet” çeken ve yüksek enflasyondan mağdur olanlar düzenli bir emek gelinine sahip olmayan işsizlerden ibaret değil. Bu durum, literatürde yaygın biçimde kullanılan geleneksel “sefalet endeksi”ni çekilen ekonomik zorlukları ölçmek için yeterince kapsamlı bir gösterge olmaktan çıkartıyor. Uluslararası standart tanımlar çerçevesinde işsiz sayılmasa da, fiilen işsizlerle aynı mağduriyeti yaşayan kırılgan grupları da hesaba katmak üzere geliştirdiğimiz “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) göstergesi, farklı kurumlarca

* SPM EZA Bültenleri TÜİK’in veri takvimi ve kullandığı tanımlarda Mart 2022’de yapılan değişikliğin zorunlu kıldığı kısa ara hariç düzenli olarak yayınladı.

hesaplanmış bir tüketici enflasyonu oranı ile TÜİK'in ölçtüğü "işsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı" toplamından oluşuyor.

"İşsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı," TÜİK'in tanımına göre, işsizlerle potansiyel işgücü toplamının işgücü ile potansiyel işgücünün toplamına bölünmesi yoluyla hesaplanıyor. Burada potansiyel işgücü, referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; 1) iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlar ile 2) iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olanların toplamını tarif ediyor. Bir başka deyişle potansiyel işgücü, teknik anlamda işsiz tanımına girmese de, tıpkı işsizlerde olduğu gibi ihtiyaç duydukları emek gelirini kazanamayan insanları kapsıyor.

Bu tanımlar ışığında baktığımızda, SPM'nin 2019 Ocak ayı bazlı (2019.01 = 100) Genişletilmiş Sefalet Endeksi'nin 2020 Ocak ayından bu yana seyri Tablo 1'deki gibi gerçekleşiyor. TÜİK'in 10 Ocak 2025 tarihinde yayınladığı son "İşgücü İstatistikleri" bülteni Kasım 2024 dönemi verilerini içerdiğinden, Ocak 2025 bültenimizi TÜİK'in veri yayınlama takvimine paralel şekilde Kasım 2024 dönemine dek güncelliyoruz.

Tablo 1: Genişletilmiş Sefalet Endeksi ve Sefalet Endeksi

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)
Ocak 2020	100,89	95,61	Haziran 2022	100,42	90,66
Şubat 2020	93,37	85,71	Temmuz 2022	97,22	80,26
Mart 2020	99,11	83,97	Ağustos 2022	84,01	69,68
Nisan 2020	112,18	84,47	Eylül 2022	91,63	80,32
Mayıs 2020	117,87	86,39	Ekim 2022	92,85	83,17
Haziran 2020	109,27	87,44	Kasım 2022	91,63	79,08
Temmuz 2020	108,56	93,94	Aralık 2022	87,39	71,66
Ağustos 2020	104,70	85,77	Ocak 2023	113,12	104,89
Eylül 2020	102,40	82,74	Şubat 2023	102,30	85,71
Ekim 2020	111,15	92,39	Mart 2023	92,14	77,29
Kasım 2020	119,47	94,06	Nisan 2023	93,56	76,67
Aralık 2020	120,65	88,18	Mayıs 2023	75,45	54,70
Ocak 2021	118,91	93,32	Haziran 2023	99,81	79,95
Şubat 2021	112,94	92,88	Temmuz 2023	129,30	118,75
Mart 2021	104,80	87,75	Ağustos 2023	124,60	113,18
Nisan 2021	107,62	90,22	Eylül 2023	99,48	84,47
Mayıs 2021	103,43	82,24	Ekim 2023	92,80	71,97
Haziran 2021	95,67	76,36	Kasım 2023	95,86	74,75
Temmuz 2021	100,66	86,01	Aralık 2023	98,45	73,21
Ağustos 2021	94,17	81,19	Ocak 2024	120,88	102,10
Eylül 2021	90,55	76,42	Şubat 2024	105,97	84,96
Ekim 2021	96,85	81,00	Mart 2024	97,65	74,01
Kasım 2021	101,18	89,17	Nisan 2024	95,86	72,28

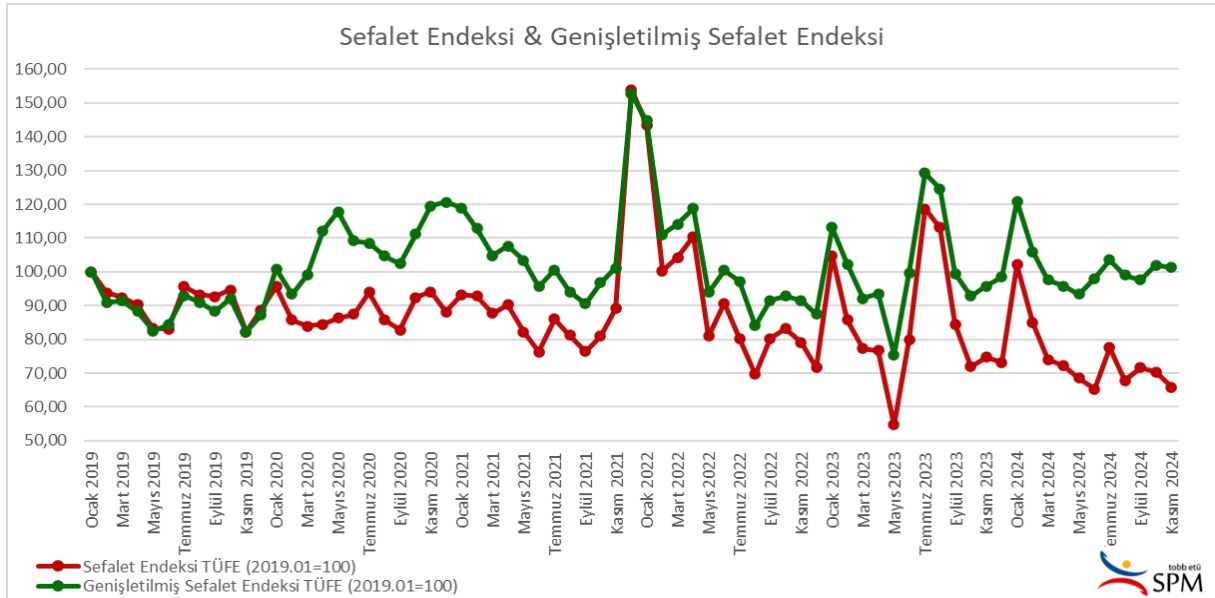
Aralık 2021	152,78	153,96
Ocak 2022	144,87	143,56
Şubat 2022	111,05	100,31
Mart 2022	114,11	104,33
Nisan 2022	118,77	110,46
Mayıs 2022	93,98	80,94

Mayıs 2024	93,46	68,50
Haziran 2024	98,02	65,22
Temmuz 2024	103,62	77,54
Ağustos 2024	99,11	67,88
Eylül 2024	97,70	71,60
Ekim 2024	101,98	70,42
Kasım 2024	101,32	65,84

Kaynak: TÜİK verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Tablo 1’den de izlenebileceği gibi GSE, enflasyonda patlama yaşanan 2021 Aralık ayında aynı yılın başına kıyasla 33,9 puanlık bir sıçrama gösterdikten sonra, 2022’de yüz kırklı seviyelerde giriyor. Akabinde enflasyondaki baz etkisinin de yardımıyla bir miktar daha düşse de, Nisan 2022 dönemine kadar, pandeminin işsizlik ve işgücünden ayrılma etkilerinin en yoğun olduğu dönemlerde gözlediğimiz istisnai yükseklikteki değerler seviyesinde seyrediyor. Mayıs 2022’den o yıl sonuna kadar pandemi öncesi değerleri civarında dalgalı bir seyir izleyen GSE, 2023 yılının Ocak, Temmuz ve Ağustos dönemler ile 2024 Ocak döneminde yine büyük sıçramalar gösteriyor.

Yalnızca TÜİK verileriyle hesapladığımız GSE’nin son değerini (Kasım 2024) bir önceki döneme göre 0,7 puanlık azalışla 101,3 olarak hesaplıyoruz. GSE’nin bu değeri, Kasım 2023 dönemine göre 5,5 puan artış ifade ederken, sefalet endeksi aynı bir yıllık sürede 9,0 puanlık azalış ifade ediyor. Bir başka deyişle, sefalet endeksi son bir yılda azalırken, genişletilmiş sefalet endeksi artış gösteriyor. Bu durum, SE’nin düşüş eğiliminde olmasına karşın GSE’nin işgücü piyasalarındaki gelişmeler yüzünden yükseldiğini ve ekonomik sıkıntıların zaman içinde farklılaşan dinamikler üzerinden şekillendiğini gösteriyor.

Grafik 1: Sefalet Endeksi & Genişletilmiş Sefalet Endeksi

ALTERNATİF ENFLASYON GÖSTERGELERİ İLE HESAPLAMALAR

2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK'in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav'ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunmaya başlıyoruz.

Genel Enflasyon Oranı Bazlı Hesaplamalar

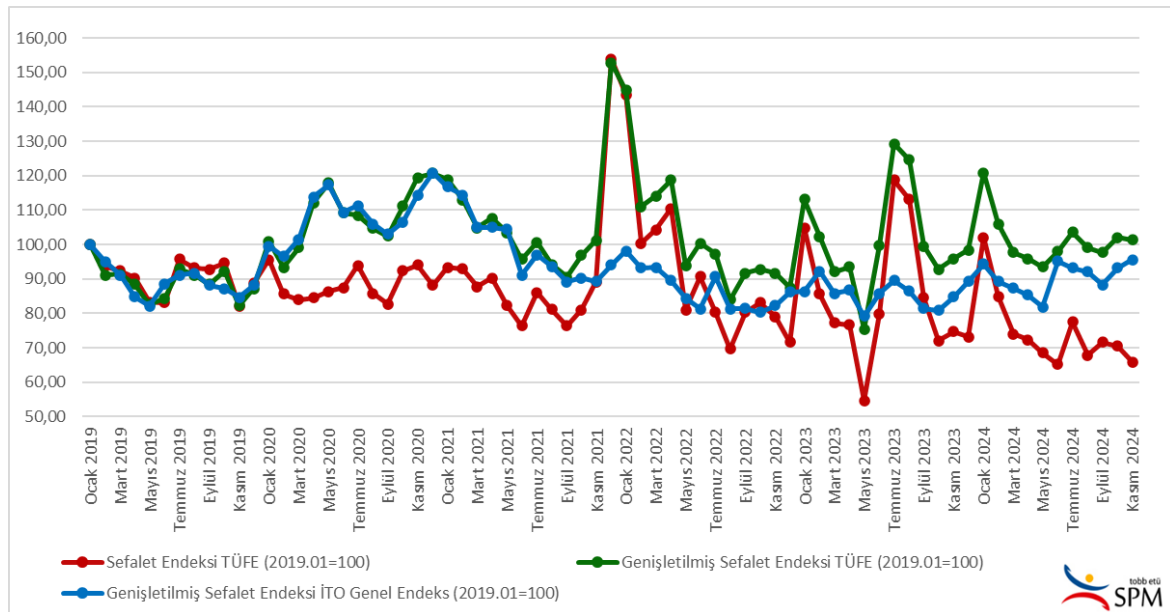
İTO'nun İstanbul'da perakende fiyat hareketlerinin seyrini izlediği gösterge olan İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi - Genel Endeks değerleri ile TÜİK TÜFE değerlerini kullanarak hazırladığımız GSE serilerini 2024 Ocak ayı değerlerini 100 alınmak üzere hesaplıyoruz (Tablo 2).

Tablo 2: Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Genel Enflasyon Oranı Bazlı Değerler (2024.01 =100)

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi TÜFE	Sefalet Endeksi TÜFE	Genişletilmiş Sefalet Endeksi İTO Genel
Kasım 2023	95,86	74,75	84,79
Ekim 2024	101,98	70,42	93,20
Kasım 2024	101,32	65,84	95,64

Kaynak: TÜİK ve İTO verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Enflasyon göstergesi olarak TÜİK'in açıkladığı TÜFE'yi kullanan GSE, Kasım 2024'te bir önceki yıla göre 5,5 puan yükselirken, İTO'nun İstanbul Ücretliler Genel Geçinme Endeksini kullanan GSE aynı dönemde yaklaşık iki kat daha hızlı, 10,8 puan yükselmiştir. Bir başka deyişle TÜFE bazlı GSE'nin artışı nispeten sınırlı kalırken, İTO bazlı GSE daha hızlı yükselmiştir.

Grafik 2 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Genel Enflasyon Bazlı

Gıda Enflasyonu Bazlı Hesaplamalar

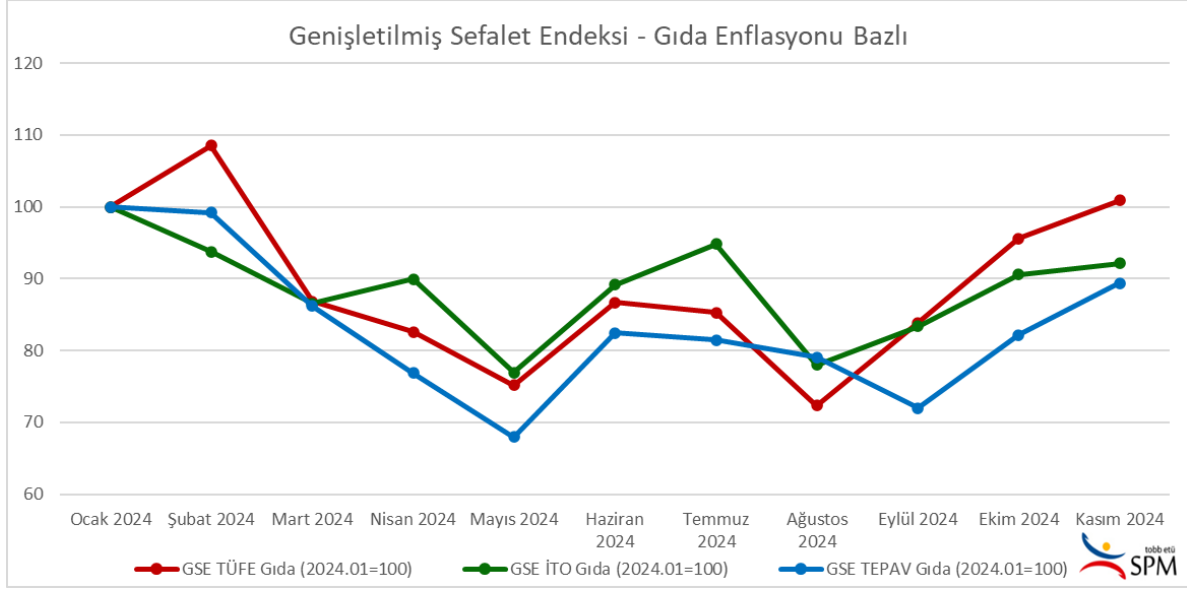
Ocak 2025'ten itibaren Sefalet Endeksi ve SPM Genişletilmiş Sefalet Endeksi hesaplamalarımızı, genel enflasyon oranı yerine sadece gıda enflasyonuna yoğunlaşacak biçimde de tekrarlıyoruz. Bu hesaplamalar için TÜİK'in TÜFE gıda ve alkolsüz içecekler harcama kategorisini, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) Gıda Fiyat Endeksini ve İTO'nun İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi Gıda Harcamaları alt başlığını kullanıyoruz. 2024 Ocak ayı 100 alınmak suretiyle bu üç farklı veri setine dayalı olarak yapılan hesaplamalar, Kasım 2024 itibarıyla gıda enflasyonunun ekonomik sıkıntıları artırıcı bir etki yaptığını gösteriyor. (Tablo 3)

Tablo 3: Sefalet Endeksi ve Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Gıda Enflasyonu Bazlı

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi İTO Gıda	Genişletilmiş Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Genişletilmiş Sefalet Endeksi TÜFE Gıda	Sefalet Endeksi İTO Gıda	Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Sefalet Endeksi TÜFE Gıda
Ocak 2024	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Şubat 2024	93,76	99,21	108,52	92,62	101,24	116,42
Mart 2024	86,58	86,21	86,83	81,12	80,84	81,41
Nisan 2024	89,92	76,87	82,61	87,13	66,81	75,26
Mayıs 2024	76,91	67,97	75,20	65,64	52,22	62,65
Haziran 2024	89,19	82,43	86,71	75,51	65,64	71,22
Temmuz 2024	94,82	81,44	85,30	89,75	69,04	74,28
Ağustos 2024	77,97	79,04	72,35	58,85	61,56	49,37
Eylül 2024	83,35	72,03	83,86	73,35	56,12	73,95
Ekim 2024	90,58	82,19	95,60	77,73	65,27	85,56
Kasım 2024	92,13	89,40	100,89	76,29	72,87	90,09

Kaynak: TÜİK, İTO ve TEPAV verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artış; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Kasım 2024'te GSE'nin her üç gıda enflasyonu göstergesine göre hesaplanan değerleri bir önceki aya göre aynı yönde seyrederek artış gösterirken; geleneksel SE'nin İTO gıda enflasyonu bazlı değerleri düşüş göstermiştir. TÜFE bazlı GSE, diğer endekslere kıyasla genel olarak daha yüksek seyretmektedir. Bunun nedeni, TÜFE'de gıda enflasyonunun TEPAV ve İTO endekslerine göre daha yüksek olmasıdır. Bu durum, geniş tüketici gruplarını etkileyen genel gıda fiyatlarındaki artışların, ekonomik zorlukları daha belirgin bir şekilde artırdığını göstermektedir. İTO ve TEPAV bazlı endekslerin genelde birbirine yakın hareket ettiği gözlemlenmektedir. Ancak İTO bazlı GSE, son aylarda TEPAV'a göre daha yüksek değerlere ulaşmıştır. Bunun İstanbul'daki perakende gıda fiyatlarındaki artışın diğer bölgelere kıyasla daha hızlı olmasından kaynaklanması mümkündür.

Grafik 3 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Gıda Enflasyonu Bazlı

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

TÜFE verileriyle hazırlanan SE'nin son bir yılda düşüş göstermesine rağmen GSE'nin artış kaydetmesi, ekonomik zorlukların enflasyon ve işgücü piyasası gelişmelerine bağılı olarak farklı kesimler üzerinde farklı sonuçlar yaratabileceğinin altını çizmektedir. İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi (İTO) baz alınarak hesaplanan GSE 2024 yılında, TÜİK TÜFE bazlı GSE'ye göre daha hızlı bir artış sergilemektedir. TÜFE, TEPAV ve İTO gıda enflasyonu verilerine dayalı hesaplamalar gıda fiyatlarındaki artışın ekonomik zorlukları artırdığını göstermektedir. Farklı enflasyon göstergeleri, ekonomik zorlukların bölgesel ve genel etkilerinin farklılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır.